

Исаева А.

ЭНЕРГИЯ МЕНЕН ЖАБДУУ КЕЛИШИМИ

Исаева А.

ДОГОВОР ОБ ЭНЕРГОПОТРЕБЛЕНИИ

A.Isaeva

AGREEMENT ON ENERGY CONSUMPTION

УДК:345.18

Макалада энергияга тиешелүү келишимдердин негиздери каралган, ошондой эле жарандардын укуктары жана милдеттери белгиленген.

Негизги сөздөр: келишим, электроэнергия, берене, жарандар, милдет, укук.

В статье рассмотрены основные договора, касающиеся энергии, а также отмечены права и обязанности граждан.

Ключевые слова: договор, электроэнергия, статья, граждане, обязанность, право.

The article describes the main contract relating to energy as well as the rights and responsibilities of citizens.

Key words: contract, electricity, article, citizens, duty, right.

Рынок экономикасынын шарттарында электр энергиясынын гана эмес, ошондой жылуулук кубаттуулугунун да товардык касиети айкын көрүндү. Энергия жарандык укуктун теориясында пайдалуу иштерди өндүрүүгө, ар кандай технологиялык операцияларды аткарууну камсыз кылууга, ишкердик жана башка иш-аракеттер үчүн зарыл шарттарды түзүүгө жөндөмдүү материянын касиети катары аныкталат¹.

Эгерде КМШ өлкөлөрүнүн юридикалык адабияттарын талдап карасак электр энергиясы менен жабдууга келишим объекти болуп саналган электр энергиясын өз алдынча баалуу экономикалык баалуулук экендигин таануу керектиги ар кайсы жылыларда окумуштуулар тарабынан белгиленген.² Башка бир окумуштуу да болжол менен ушундай эле позицияда, ал электр энергиясынын физикалык маңызы менен шартталган өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен келишим предмети болушу мүмкүн болгон баалуулук катары эсептейт, ошондой эле мүлктүк жалдоо келишиминин, сактоо келишиминин предмети боло албайт, анткени көрсөтүлгөн келишимдерге ылайык өткөрүлүп берилген мүлктүн белгиленген мөөнөтү бүткөндө ал кайтарылып берилүүгө

тийиш. Электр энергиясы керектелет жана тийиштүү түрдө аны кайтарып берүүгө болбойт.³

Берүү келишими үчүн товардын өзгөчө касиети бул келишимди соода-сатык келишиминин айрым түрүнө бөлүүгө мүмкүндүк берүүчү квалификациялоочу белгилерге кирбейт. Энергия менен жабдуу келишимине карата да материянын касиети катары өндүрүү кыйла иштерди талап кылган энергия – товардын дал ушул уникалдуу өзгөчөлүгү энергия менен жабдуу келишимин соода-сатык келишиминин айрым түрүнө бөлүү үчүн кызмат кылган критерий болуп саналат⁴.

Ошентип, азыркы шарттарда энергияны сатып алуу-сатуу боюнча милдеттенме энергия менен жабдуу келишими боюнча КР ЖКга ылайык ишке ашырылат, анткени ал соода-сатык келишиминин бардык белгилерин өзүнө камтыйт, башкача айтканда аны бир тарап экинчисине энергия-товарга төлөнгөн акы үчүн берет.

КР ЖКнын 487-беренесине ылайык энергия менен жабдуу келишими бул макулдашуу, анда бир тарап, энергия менен жабдуучу уюм кошулган тармак аркылуу абонентке (керектөөчүгө) энергия берүүгө милдеттенет, ал эми абонент алган энергияга акы төлөөгө, анын керектөө режиминде каралган режимин сактоого, өзүнүн карамагындагы электр тармагынын коопсуз пайдаланылышын жана өзү пайдаланган буюмдардын энергияны керектөөгө байланышкан жабдуулардын оң абалда болушун камсыз кылууга милдеттенет.

Энергия менен жабдуу келишими консенсуалдык, акы төлөнүүчү, өз ара жана жалпы болуп саналат. Бул келишим үчүн анын жалпы экендигинин зор мааниси бар жана ал КР ЖКнын 487-беренесинин 2-пунктундагы түз көрсөтмөдөн улам келип чыгат, бирок ал абонентте белгиленген техникалык талаптарга жооп берген, энергия менен жабдуучу уюмдун тармактарына кошулган энергияны кабыл алуучу түзүлүш, башка зарыл жабдуулар жана энергияны керектөөнү эсепке алуучу приборлор болгон шартта түзүлөт.

¹ Караньз., кыйла кеңири Шафир А.М. Энергоснабжение предприятий: Правовые вопросы. М., 1990. С. 8-9. Корнеев С. М. Юридическая природа договора энергоснабжения // Закон. 1995. №7. 118-б. Сейнаров Б.М. Правовые вопросы договора на снабжение электроэнергией предприятий и организаций. Алма-Ата, 1975. 53-б. ж.б..

² Корнеев С. М. Юридическая природа договора энергоснабжения // Закон. 1995. №7.118-б.

³ Сейнаров Б. М. Правовые вопросы договора на снабжение электроэнергией предприятий и организаций. Алма-Ата, 1975. 53-б.

⁴ караньз.: Брагинский и др. Договорное право. Книга вторая: Договоры о передаче имущества. М.: "Статут", 2000. 143-б.

Энергия менен жабдуу келишиминин предметине жана катышуучулардын курамына жараша ал төмөнкүдөй түрлөргө бөлүнөт:

- 1) электр энергиясы менен жабдуу келишими;
- 2) электр энергиясын реверстүү берүү жөнүндө келишим;
- 3) энергия менен жабдууну өз ара резервдөө жөнүндө келишим;
- 4) газ менен жабдуу жөнүндө келишим;
- 5) жылуулук энергиясы, суу жана башкалар менен жабдуу келишимдери.

Энергия менен жабдуу келишиминин олуттуу шартынын предмети энергия (ар кандай формаларда), энергиянын саны жана сапаты, баасы, ошондой эле тараптардын милдеттенмелери жөнүндө шарттар, колдонулуучу энергия тармактарынын, приборлордун жана жабдуулардын коопсуздугу болуп саналат.

Энергия менен жабдуу келишиминин тараптары болуп жарандар жана юридикалык жактар чыга алышат. Бир тараптан келишим боюнча сатуучу катары өндүрүлгөн же сатып алынган электр кубаттуулугун, электр жана (же) жылуулук энергиясын (электр станциясы, энергияны өндүрүүчү же газ берүүчү ишкана) керектөөчүлөргө сатууну ишке ашыруучу энергия менен жабдуучу коммерциялык уюм чыгат. Экинчи тараптан келишим боюнча электр кубаттуулугун, электр жана (же) жылуулук энергиясын келишимдин негизинде колдонуучу керектөөчү – жеке же юридикалык жак чыгат.

Энергия менен жабдуу келишими энергия менен жабдуучу эки уюмдун ортосунда да түзүлүшү мүмкүн, алар электр энергиясын керектөөдө өтө оорчулук келген мезгилде же ал төмөндөп кеткен учурда бири-биринин тартыштыгын толуктап турууга милдеттенишет. Натыйжада энергияны утурлама багыттарда –реверс берүүлөр болот. Анын тараптары бири-бирин энергия менен үзгүлтүксүз жабдууну өз кепилдикке алышкан эки өнөр жай абоненти (энергияны керектөөчүлөр) болуп саналат.

Энергия менен жабдуу келишими боюнча энергиянын баасы же наркы көп учурларда тараптардын өздөрү эмес, ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар бекиткен тарифтер боюнча аныкталат. Келишим түзүүдө тараптар энергия берүү боюнча жөнгө салуучу органдын чечимдерин электр кубаттуулугун жана электр энергиясын берүүгө тарифтерди белгилөө бөлүгүндө жетекчиликке алууга тийиш..

Энергия менен жабдуу келишими эреже катары аныкталбаган мөөнөткө түзүлөт. Энергия менен жабдуу келишими боюнча абонент катары тиричилик керектөөсү үчүн энергияны колдонуучу жаран чыкса келишим кошулган тармакка белгиленген тартипте абонентти иш жүзүндө алгач кошкон учурдан тартып түзүлдү деп эсептелет.

Эгерде келишим колдонулуп жаткан мөөнөт аяктаганга чейин тараптардын бири да аны токтотуу же өзгөртүү жөнүндө же жаңы келишим түзүү жөнүндө билдирбесе, белгилүү мөөнөткө түзүлгөн

энергия менен жабдуу келишими ошол эле мөөнөткө, ошол эле шарттарда узартылды деп эсептелет. Келишимди жаңы мөөнөткө узартууда анын шарттары тараптардын макулдашуусу боюнча өзгөртүлүшү мүмкүн. Бирок юридикалык жактар катышкан келишимдер адатта узактыгын тараптардын өздөрү аныктаган мөөнөт жөнүндө шарттарды камтыйт.

Энергия менен жабдуу келишимин түзүү формасы жана тартиби абонентке жана товарды пайдалануу максаттарына жараша айырмаланат. Алсак, энергия менен жабдуу келишимин юридикалык жактар же жеке ишкерлер дайыма жазуу жүзүндө түзүшөт. Энергия абонент катары жарандардын тиричилик керектөөлөрү үчүн колдонулган учурда келишим кошулган тармакка белгиленген тартипте абонентти иш жүзүндө алгач кошкон учурдан тартып түзүлдү деп эсептелет.

Энергия менен жабдуу келишиминин мазмуну эреже катары бир тараптан энергия менен жабдуучу уюмдун-сатуучунун милдеттеринен жана экинчи тараптан абоненттин милдеттеринен турат.

Энергия менен жабдуучу уюмдун-сатуучунун милдети абонентке энергия берүү болуп саналат: 1) белгилүү бир санда; 2) макулдашылган берүү режимин сактоо менен; 3) белгиленген сапатта.

Мындан тышкары, энергия менен жабдуучу уюм тиричилик керектөөлөрү үчүн энергияны колдонуучу абонент-жарандар менен келишим боюнча каралган кошумча милдеттерди тартат. Мындай учурларда энергия менен жабдуучу уюм энергетика тармактарынын, эсептөө приборлорунун талаптагыдай техникалык абалда болуусун жана коопсуздугун жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган башка милдеттерди камсыз кылууга тийиш.

Энергия менен жабдуу келишими боюнча абоненттин милдети төмөнкүлөр болуп саналат:

- 1) энергияны керектөөнүн коопсуздугун камсыз кылуу;
- 2) белгиленген керектөө режимин сактоо;
- 3) керектеген энергияга акы төлөө;
- 4) энергияны пайдаланууда келип чыккан тартип бузуулар жөнүндө энергия менен жабдуучу уюмга билдирүү.

Энергия менен жабдуу келишиминин жогоруда көрсөтүлгөн айрым ар түрдүүлүктөрүнөн тышкары абоненттин кошумча милдеттери белгилениши мүмкүн. Абонент керектеген энергияга акы төлөөгө тийиш. Энергия менен жабдуу келишими боюнча энергияны алуу милдети жок болгондуктан, абонент эсептөө маалыматтарына ылайык иш жүзүндө алган энергиянын санына гана төлөйт. Абонент бардык авариялар, өрт, энергияны эсептөөчү приборлордун оң эместиги, энергияны пайдаланууда келип чыккан башка тартип бузуулар жөнүндө энергия менен жабдуучу уюмга дароо билдирүүгө милдеттүү.

Энергия менен жабдуу келишими боюнча жоопкерчилик Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамдарына ылайык келип чыгат. Атап айтканда, энергия менен жабдуу келишими боюнча жоопкерчилик КР ЖКнын 495-беренесине ылайык энергия менен жабдуу келишими боюнча милдеттенмелер

аткарылбаган же талаптагыдай эмес аткарылган учурларда келип чыгат, милдеттенмени бузган тарап анык келтирилген чыгымдын ордун толтуруп берүүгө милдеттүү.

Ченемдик укуктук актылардын негизинде ишке ашырылган энергияны керектөө режимин жөнгө салуунун натыйжасында абонентке энергия берүүдө үзгүлтүккө учуратууга жол берилсе энергия менен жабдуучу уюмдун күнөөсү болсо келишимдик милдеттенмелерди аткарганандыгы же талаптагыдай эмес аткарганандыгы үчүн жоопкерчилик тартат.

Энергия менен жабдуу келишимин токтотуу эреже катары тараптардын макулдашуусу боюнча жүргүзүлөт. Бирок энергияны берүү үзгүлтүккө учураганда, токтогондо же чектелгенде да тараптардын макулдашуусу боюнча жол берилет, буга мамлекеттик энергетикалык көзөмөлдөө органынын энергетикалык түзүлүштүн канааттандырбаган абалы авария коркунучун же адам өмүрүнө жана коопсуздугуна коркунуч келтире тургандыгын абонентке далилдеген учурлар кирбейт. Энергияны берүү үзгүлтүккө учураган, токтогон же чектелгендиги жөнүндө энергия менен жабдуучу уюм өз убагында абонентке эскертүүгө тийиш.

Энергия менен жабдуу келишими тиричиликтик керектөө, энергияны кабыл алуу үчүн энергияны пайдалануучу абонент катары жарандын милдеттерин карабайт. Мындан абонент бир тараптуу түрдө келишимди бузуп, ал тууралуу энергия менен жабдуучу уюмга кабарлоого укуктуу деген ой келип чыгат, бирок колдонулган энергияга толук акы төлөө шарты болуу керек.

Юридикалык жактар жана жеке ишкерлер үчүн мыйзамда бул сыяктуу мүмкүнчүлүктөр каралган эмес. Бирок Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамдарында белгиленген жалпы эрежелерден улам көрсөтүлгөн абоненттер да энергия менен жабдуучу уюм олуттуу бузууларга жол берген же келишим түзүүдөн келип чыккан тараптардын милдеттенмелерин олуттуу өзгөрткөн учурларда келишимди бузууну талап кыла алат.

Эгерде энергия менен жабдуу келишими боюнча абонент юридикалык жак катары чыкса энергия менен жабдуучу уюм абонент тарабынан келишимдин шарттары олуттуу бузулган учурларда келишимди аткаруудан бир жактуу тартипте баш тартууга укуктуу.

Демек, жарандык укуктун теориясынын ушундай ой жүгүртүүлөрүнөн улам, ошондой эле энергияны рыноктогу товар⁵ болуп санала тургандыгы айтылган мыйзамдык аныктаманы эске алуу менен

энергия сөзсүз соода-сатык келишиминин предмети болуп саналат деген жыйынтык чыгарууга болот. Ошондуктан Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамдары соода-сатык келишимдеринин кыйла кеңири тараган түрлөрүнүн айрымдарын укуктук жактан жөнгө салуунун өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен энергияны сатып алуу-сатуу боюнча милдеттенмелеринин ар түрдүүлүгүн КР ЖКда карап чыгып, кыйла кеңейткен деген илимий талдоо менен жыйынтыктайбыз.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы (2010-жылы 27-июнда референдумда кабыл алынган) Бишкек: Академия, 2010-ж.
2. Кыргыз Республикасынын Граждандык кодекси. I бөлүк, 8-май 1996-ж. №15. (КР 1996-жылдын 8-майындагы № 16 Мыйзамы менен колдонууга киргизилген). Электрондук ресурс: <http://toktom.kg>.
3. Кыргыз Республикасынын Граждандык кодекси. II бөлүк, 5-январь 1998-ж. №1. (КР 1998-жылдын 5-январындагы №2 Мыйзамы менен колдонууга киргизилген). Электрондук ресурс: <http://toktom.kg>.
4. Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылары жөнүндө Мыйзамы (20.07.2009 №241)
5. Алексеев С.С. Право собственности: Проблемы теории. – Инфра-М, Норма, 2008.
6. Альчиев К.А. Становление гражданского права Кыргызской ССР – Фр., 1976.
7. Андреев В. Договор: заключение, изменение, расторжение. М., 2007.
8. Арабаев, Ч.И. Кыргыз Республикасынын жарандык укугу: окуу китеп. II басылыш. Т. I. Бишкек: Нур-ас, 2010.
9. Арабаев Ч.И. Рынок экономикасынын шартындагы жарандык укук. / КМУУ жарчысы. Коомдук илимдер сериясы. 3-чыгарылыш. Бишкек 1995.
10. Басин Ю.Г. Сделки. Алматы, Изд. «АдилетПресс», 1996.
11. Большой юридический словарь, М. ИНФРА=М, 2000.
12. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга первая: Общие положения. – М.: Статут, 2008.
13. Гражданское право. Учебник / Под ред. С.С. Алексеев-дин редакциясы астында. – М.: Издательство Проспект. 2009.
14. Гражданское право: Учебник//А.П. Сергеев, Ю.К. Толстойдун редакциялыгы алдында. 2-бөлүк. 122-б.
15. КР ЖК комментарий (6 томдо, беренелер боюнча). Бишкек, 2007-ж.
16. РФ ЖК комментарий. 1,2-б.. (беренелер боюнча) (О.Н. Садикованын редакциясы астында)1999.
17. *Шершеневич Г. Ф.* Учебник русского гражданского права (1907-жылы чыгарылышы боюнча). МЛ: Спарк, 1995. 337-б.

⁵ Караңыз: "Об электроэнергетике жөнүндө" Мыйзамдын 13-бер."